

ע"פ 1865/14 - פלוני נגד מדינת ישראל

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים
ע"פ 1865/14

לפני: כבוד השופט ס' ג'ובראן
כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט מ' מזוז

המערער: פלוני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים
בתפ"ח 36443-09-12 שניתן ביום 29.1.2014 על ידי
כב' השופטים סג"נ יעקב צבן; רפי כרמל ורבקה
פרידמן-פלדמן

תאריך הישיבה: ט' בטבת התשע"ו (21.12.15)

בשם המערער: עו"ד רן אלון
בשם המשיבה: עו"ד קרן רוט
בשם שירות המבחן: גב' ברכה וייס

פסק-דין

השופט י' עמית:

ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים מיום 29.1.2014 בתפ"ח 36443-09-12 (כב' סגן הנשיא י' צבן וכב' השופטים ר' כרמל ור' פרידמן-פלדמן).

1. בליל ה-9.9.2012, המערער חזר לביתו מתפילת "סליחות" בכותל בסמוך לשעה 02:00, עת ישנו אשתו וארבעת ילדיו. המערער ניגש לחדר הילדים, כיסה אותם, סגר את חלונות הבית, וחתך את צינור הגז המחובר לתנור האפייה

במטבח. לאחר מכן יצא המערער מביתו, נעל את הדלת, ונסע לישיבה בה עבד, שם השלים מספר מטלות ונרדם. בסמוך לשעה 03:00 התעוררה אשתו של המערער, הריחה את הגז, סגרה מיד את הברז ואווררה את הבית.

אציין כי המערער, שאשתו התקשרה אליו, ביקש ממנה לפתוח את החלונות, חזר הביתה והודה במעשיו, ואשתו הזעיקה את המשטרה (עובדות אחרונות אלה לא נכללו בכתב האישום אך הן נזכרות בחוות הדעת הפסיכיאטרית ואין מחלוקת לגביהן - י"ע).

המערער, יליד 1981, הודה במעשים המתוארים לעיל, והורשע במסגרת הסדר טיעון בעבירה של חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיף 329(א)(4) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין או החוק). בית משפט קמא השית על המערער 10 שנות מאסר בפועל ועונש מאסר על תנאי של 12 חודשים למשך 3 שנים מיום שחרורו מהמאסר.

2. אין חולק כי המערער סובל מהפרעה דו-קוטבית. בגיל 26 חזר המערער לטיפול פסיכיאטרי לאחר תקופה בה לא טופל, וזמן קצר לאחר מכן התאשפז במרכז לבריאות הנפש בעקבות ניסיון אובדני. שנה לאחר מכן אושפז המערער פעם נוספת, ומאז המשיך במעקב פסיכיאטרי. המערער נבדק על ידי הפסיכיאטר המטפל במכון "רות" ביום 21.8.2012, כשבועיים לפני ביצוע המעשים המתוארים לעיל, ונמצא "ללא סימנים דכאוניים ומאנים". לאחר מעצרו נבדק המערער על ידי שלושה פסיכיאטרים משך שלושה ימים רצופים (ה-9.9, 10.9, וה-11.9) ולא נמצא כי הוא במצב פסיכיאטרי או אפקטיבי מאז'ורי. המערער נשלח להסתכלות בכפר שאול ביום 16.9.2012 ובחוות הדעת הפסיכיאטרית שניתנה בעניינו נקבע כי הוא כשיר לעמוד לדין ואחראי על מעשיו.

3. בגזירת העונש, ייחס בית המשפט משקל לחומרה לכך שהמערער ביצע את המעשים בכוונה ובקור רוח, ולא מתוך דחף או התקף רגעי, ואף בחר לנסוע לישיבה ולהירדם שם; הקורבנות הפוטנציאליים היו בני משפחתו; הסכנה הרבה בה העמיד המערער את משפחתו ואת שכניו; והמסוכנות הנשקפת מהמערער, כפי שעולה מתסקירי שירות המבחן. בשיקולים לקולא, ניתן משקל למחלת הנפש ממנה סובל הנאשם; להודאתו, קבלת האחריות והבעת חרטה; וכן לעברו הנקי. לאור כל אלו, ובהתחשב בצורך בהרתעת המערער ובהרתעת הרבים, הושתו כאמור על המערער 10 שנות מאסר לריצוי בפועל, ומאסר על תנאי של 12 חודשים.

על חומרת העונש נסב הערעור שבפנינו.

4. אקדים ואומר כי במצב הדברים הרגיל, לא היה מקום להתערב בעונש שהושת על המערער נוכח חומרת המעשה. אך במקרה דנן, מצאתי כי יש ליתן משקל רב יותר למצבו הנפשי של המערער במועד ביצוע העבירה, הגם שאין חולק כי לא הגיע כדי פטור מאחריות פלילית על פי סעיף 34 לחוק העונשין. סעיף זה משקף את קצה המנעד של חוסר היכולת להבין או להימנע מעשיית המעשה הפלילי, שאז פטור מבצע המעשה מאחריות פלילית, ואך לאחרונה נקבע בבית משפט זה, כי התוצאה של פטור כאמור היא זיכוי של הנאשם (רע"פ 2675/13 מדינת ישראל נ' וחנון ((3.2.2015)).

כאשר בעבירת רצח עסקי, סעיף 300א לחוק העונשין מאפשר לבית המשפט להטיל ענישה מופחתת מקום בו מצבו הנפשי של הנאשם אינו מגיע כדי פטור מאחריות פלילית, בבחינת תחנת ביניים ו"נקודת ייחוס במשרעת שבין פטור מוחלט מאחריות פלילית לבין הרשעה ברצח שבצידה מאסר עולם חובה" (ע"פ 8287/05 בחטרה נ' מדינת ישראל (11.8.2011)). סעיף 300א עניינו אך ורק בעבירת רצח והוא חל בשלב גזירת הדין, אך אין ללמוד מכך כי בכל עבירה אחרת, אין ליתן משקל למצבו הנפשי של הנאשם בשלב גזירת הדין. הפסיקה הכירה זה מכבר במצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירה כשיקול רלבנטי לעניין העונש:

"השאלה מהו המשקל שיש ליתן למצבו הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירה לצורך הקלה בעונש היא שאלה 'כמותית', אשר יש לבחון בגדרה כל מקרה לגופו, על-פי נסיבות ביצוע העבירה וחומרתה ועל-פי נסיבותיו האישיות של הנאשם. במכלול הנסיבות הקשורות למבצע העבירה, יש לבחון את סוג ההפרעה הנפשית ועוצמתה, ועד כמה הוגבלה בעטייה יכולתו להבין את אשר הוא עושה או להימנע מעשיית המעשה" (ע"פ 2406/09 שלמה אלבו נ' מדינת ישראל, פס' 34 (15.09.2010)).

(כן ראו: ע"פ 1094/07 יצחק דדון נ' מדינת ישראל, פס' כ"ט (3.7.2008); ע"פ 7492/07 חגג נ' מדינת ישראל, פס' 34 (28.10.2009); ע"פ 10416/07 דולינסקי נ' מדינת ישראל, פס' 14-10 (7.12.2009)).

5. ההתחשבות במצבו הנפשי של הנאשם כשיקול רלוונטי בענישה, באה לידי ביטוי בתיקון 113 לחוק העונשין בסעיף 40ט הקובע כלהלן:

(א) בקביעת מתחם העונש ההולם למעשה העבירה שביצע הנאשם כאמור בסעיף 40ג(א), יתחשב בית המשפט בהתקיימותן של נסיבות הקשורות בביצוע העבירה, המפורטות להלן, ובמידה שבה התקיימו, ככל שסבר שהן משפיעות על חומרת מעשה העבירה ועל אשמו של הנאשם:

[...]

(6) יכולתו של הנאשם להבין את אשר הוא עושה, את הפסול שבמעשהו או את משמעות מעשהו, לרבות בשל גילו;

(7) יכולתו של הנאשם להימנע מהמעשה ומידת השליטה שלו על מעשהו, לרבות עקב התגרות של נפגע העבירה;

[...](8)

(9) הקרבה לסייג לאחריות פלילית כאמור בסימן ב' לפרק ה'1;

(ב) לעניין נסיבות כאמור בסעיף קטן (א)(6) עד (9), בית המשפט יתחשב בהן ככל שסבר שהן מפחיתות את חומרת מעשה העבירה ואת אשמו של הנאשם.

(במאמר מוסגר אציין כי בית משפט קמא לא אזכר בפסק דינו סעיפים אלה, הגם שמגזר הדין עולה כי לקח בחשבון את

מצבו הנפשי של המערער).

המחוקק הכיר אפוא במצב בו הנאשם נמצא אחראי למעשיו, אך יכולתו להבין או להימנע מהמעשה נפגמה במידת-מה, או שהוא קרוב לסייג לאחריות פלילית, ויש בכך כדי להפחית את מידת האשם המוסרי של הנאשם:

"מכאן, שכדי להביא בחשבון את מצבו הנפשי של נאשם לצורך הקלה מסוימת בעונשו, אין צורך ברור - כפי שזה קיים בטרם הכרעה בשאלת תחולתו של סייג אי-השפיות - לקבוע אם הנאשם חולה בהכרח במחלת נפש. בניסוח אחר של הדברים, לצורך גיבוש הנתונים בשלב גזר הדין, די בכך שיקבע כי הנאשם סובל מהפרעה נפשית משמעותית, וזאת מבלי לקבוע ממצא חד-משמעי באשר לקיומה של מחלת נפש של ממש.

... כך או כך, דומה שקשה לחלוק על העובדה, שלמעשה היא מוסכמת על הצדדים, שגם אם המערער איננו חולה במחלת הסכיזופרניה הפרנואידית, הרי שהוא סבל וסובל מהפרעה נפשית קשה הקרובה לכך והיה גם מאושפז פעמים אחדות (ולא נפרט יותר מטעמים של צנעת הפרט וסודיות רפואית)" (ע"פ 4312/11 פלוני נ' מדינת ישראל, פס' 13 (10.06.2013)).

(עוד להתחשבות במצב נפשי בגזירת העונש, ראו, לדוגמה, ע"פ 2667/14 פלוני נ' מדינת ישראל, פס' 6 (24.11.2014)).

לא נעלם מעיני כי במצב הדברים הרגיל, ייתכן שהמערער היה מורשע בעבירה של ניסיון לרצח, שבמסגרת הסדר הטיעון הומרה ככל הנראה לעבירה לפי סעיף 329 לחוק העונשין, אך בהמרת העבירה אין כדי לשלול התחשבות במצבו הנפשי של המערער:

"שלא כמו בית המשפט המחוזי, סבורני כי באופן עקרוני, אין מניעה להתחשב במצבו הנפשי של נאשם במסגרת גזירת הדין, גם מקום בו אותו מצב נפשי עמד ביסוד הרשעתו של הנאשם בעבירה חמורה פחות מזו שהואשם בה מלכתחילה" (ע"פ 6162/10 דוד כבאז נ' מדינת ישראל (11.6.2013)).

6. כאמור, אין חולק כי המערער סובל ממחלת נפש קשה מסוג הפרעה דו-קוטבית, וזמן מה לפני האירוע הפסיק ליטול תרופות.

בחוות דעתה של הפסיכיאטרית ד"ר יהלום, מטעם ההגנה, מצוטט מסמך מאשפוזו הראשון של המערער בשנת 2007 בהיותו במצב מאני, שם נכתב כי "מספר על מחשבות טורדניות לפגוע באשתו ובילדים ופוחד ממחשבות אלה אולם כשמספר עליהן מחייך". אכן, ביום 21.8.2012, כשבועיים לפני האירוע, נבדק המערער על ידי הפסיכיאטר המטפל אשר שלל סימנים דיכאוניים ומאניים. עם זאת, ביום 26.6.2012, כחודשיים וחצי לפני האירוע, מצא

הפסיכיאטר המטפל כי המערער שרוי במצב היפומאני. לכך יש להוסיף את עדויות בני המשפחה, כי המערער הפגין סימני מאניה בתקופה שקדמה לאירוע, כפי שבא לידי ביטוי, בין היתר, במשיכת כספים בסכומים הולכים וגדלים מחשבון הבנק לאורך החודשים לפני האירוע מושא כתב האישום. המערער עצמו טען כי עובר לאירוע המתואר בכתב האישום הוא חש מלא אנרגיות, ובמקביל היה במצב רוח דכאוני, והפסיק ליטול את תרופותיו הפסיכיאטריות. בנוסף, היו לו מחשבות אובדניות, והוא שקל "לעשות תאונת דרכים".

ד"ר יהלום מצאה כי המערער אמנם לא היה במצב פסיכוטי, אך קיימת אפשרות סבירה שהמערער היה בתחילת התלקחותה של אפיזודה אפקטיבית. גם אם אין מקבלים את מסקנתה של ד"ר יהלום - שלא נחקרה על חוות דעתה - אני סבור כי יש במצבו הנפשי של המערער ובהתנהגותו המאנית, כפי שבאה לידי ביטוי בתקופה הסמוכה למעשה, כדי להפחית את אשמו המוסרי, הגם שלא יכולה להיות מחלוקת על חומרת המעשה. לכך יש להוסיף כי המערער הנחה את אשתו לפתוח את החלונות בבית ומייד חזר לביתו, הודה כי הוא זה שחתך את צינור הגז, הודה מייד בחקירתו במשטרה והביע צער וחרטה על המעשה.

מתסקירי שירות המבחן עולה כי התנהגות אלימה כלפי בני משפחתו אינה אופיינית למערער, שביני לביני התגרש מאשתו, אך ילדיו מבקרים אותו בבית הכלא והוא שומר עמם על קשר בעידודה של גרושתו. מהתסקיר המשלים של שירות המבחן, שהוגש לקראת הדיון בפנינו, עולה כי המערער עובר טיפול פסיכולוגי פרטני, והביע רצון להשתלב בטיפול קבוצתי, הגם שטרם הומלץ לאשר לו יציאה לחופשות על רקע הערכת מסוכנותו.

7. בהתחשב באמור לעיל, תוך מתן דגש למצבו הנפשי של המערער שזה לו המאסר הראשון, אנו מפחיתים שנתיים מעונש המאסר בפועל שהושת על המערער, כך שתקופת המאסר בפועל תעמוד על שמונה שנים. עונש המאסר על תנאי שהושת על המערער יותר ללא שינוי.

בשולי הדברים, ועובר לשחרורו של המערער בבוא היום, נמליץ להפנות את תשומת לב הפסיכיאטר המחוזי אם יש לבחון הצורך בטיפול תרופתי כפוי במסלול האזרחי של חוק טיפול בחולי נפש, התשנ"א-1991.

ניתן היום, כ"ג בטבת התשע"ו (4.1.2016).

שופט

שופט

שופט

